

---

# **”Sit niit tunteenpurkauksia ja raivareita tulee...”**

Väkivaltatilanteiden kohtaaminen lastensuojelulaitoksissa



Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lahdensivu, syksy 2014

Minna Myyrä

## LAHDENSIVU

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosiaalipedagoginen kasvatusta

---

<b>Tekijä</b>	Minna Myyrä	<b>Vuosi</b> 2014
<b>Työn nimi</b>	”Sit niit tunteenpurkauksia ja raivareita tulee...” Väkivaltatilanteiden kohtaaminen lastensuojelulaitoksissa	

---

## TIIVISTELMÄ

Ajatus opinnäytetyön aiheesta oli herännyt omakohtaisesta kokemuksesta lastensuojelulaitoksen ohjaajana työskennellessä.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, kuinka lastensuojelulaitoksissa suhtaudutaan väkivaltatilanteisiin. Opinnäytetyössä tutkittiin, miten väkivaltaa voidaan ennaltaehkäistä lastensuojeluyksiköissä. Miten väkivaltatilanteissa toimittiin, jos ennaltaehkäisy ei ollut riittänyt tai auttanut. Lisäksi tutkittiin, miten väkivaltatilanteet purettiin.

Opinnäytetyön teoriataustoina olivat nuoruus, lastensuojelulaitos, väkivalta ja haastavasti käyttäytyvän asiakkaan kohtaaminen. Opinnäytetyössä pohdittiin kyseisen ikäkauden nuorelle aiheuttamia kehitystehtäviä, kriisejä ja haasteita. Siinä selvitettiin, millaisia lastensuojelulaitoksia on Suomessa. Siinä myös kuvattiin, miksi ja miten nuori päätyy lastensuojelulaitokseen. Lisäksi selvitettiin lastenkodin ohjaajan työnkuva. Avattiin väkivaltaa käsitteenä sekä pohdittiin sen ilmenemisen muotoja. Viimeisenä kerrottiin haastavasti käyttäytyvän ihmisen kohtaamisesta.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Vastaukset teemoiteltiin. Teemahaastattelussa työntekijät saivat kertoa oman subjektiivisen näkemyksensä ja kokemuksensa aiheen tiimoilta. Aineisto kerättiin haastatteleamalla yhteensä seitsemää työntekijää neljässä eri lastensuojelulaitoksessa Etelä-Suomen alueella.

Tutkimuksen päätuloksena nousi esiin ennaltaehkäisyn tärkeys. Mitä paremmin ohjaaja tunsi nuoren, sitä paremmin hän pystyi lukemaan nuoren käytöstä. Useimmiten uhkaavat tilanteet pystyttiin ehkäisemään tai pysäyttämään ennen kuin ne etenivät väkivaltatilanteiksi asti.

**Avainsanat** Lastensuojelulaitos, nuoruus, väkivalta, haastava käytös, ennaltaehkäisy

**Sivut** 25 s. + liitteet 1 s.

LAHDENSIVU  
Degree Programme in Social Services  
Sociocultural education

---

<b>Author</b>	Minna Myyrä	<b>Year</b> 2014
<b>Subject of Bachelor's thesis</b>	Encountering Violent Situations at Child Welfare Institutions	

---

## ABSTRACT

The idea for this thesis was conceived as a consequence of personal experiences of confronting violent behavior while working at a child welfare institution in 2011.

The aim of this thesis was to find out how staff at child welfare institutions react in violent situations. The thesis examined how violence could be prevented at child welfare institutions and how a counsellor can act in a violent situation, if the preventative action has not worked. Solving violent situations was also discussed.

Theories applied in this thesis dealt with youth, child welfare institutions, violence and encountering clients with challenging behaviour. Developmental tasks, crises and challenges related to youth were contemplated. The theoretical background describes what kind of child welfare institutions there are in Finland; how and why young people end up in children's homes; and what are counsellors' tasks and duties in a children's home. The concept of violence is defined and the different ways violence manifests itself are discussed. The final issue is how to meet a client with challenging behavior.

Half-structured theme interview was used as the research method. In the theme interview the counsellors described their own subjective views and experiences of the theme. The data were collected by interviewing seven employees of four children's homes, all of which are situated in southern Finland.

The main result of the thesis was the importance of prevention. The better the counsellor knew the youngster, the easier it was to predict the youngster's behavior. In most cases, the threatening situations could be prevented or stopped before they escalated into violence.

**Keywords** Children's home, youth, violence, challenging behavior, prevention


**Pages** 25 p. + appendices 1 p.

---

# SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT .....	1
2.1	Aiemmat tutkimukset .....	1
2.2	Nuoruus .....	2
2.2.1	Ikäkauden kehitystehtävät ja kriisit .....	3
2.2.2	Nykynuoruuden haasteet .....	4
2.3	Lastensuojelulaitos .....	7
2.3.1	Ohjaajan työnkuva lastensuojelulaitoksessa.....	8
2.3.2	Nuoren tie lastensuojelulaitoksen asiakkaaksi .....	9
2.4	Väkivalta ja sen ilmenemisen muodot .....	10
2.5	Haastavasti käyttäytyvän asiakkaan kohtaaminen .....	11
3	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET .....	14
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	14
4.1	Tutkimusmenetelmä ja aineiston analyysi .....	14
4.2	Tutkimuksen luotettavuus .....	15
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	15
5.1	Väkivaltatilanteiden ennaltaehkäisy.....	16
5.2	Väkivaltatilanteessa toimiminen .....	17
5.3	Väkivaltatilanteiden jälkipurku .....	19
5.3.1	Jälkipurku nuoren kanssa .....	19
5.3.2	Jälkipurku ohjaajan kanssa .....	20
6	JOHTOPÄÄTÖKSET .....	21
7	POHDINTA.....	23
	LÄHTEET .....	25

Liite 1 Saatekirje



## 1 JOHDANTO

Valitsin aiheekseni väkivallan lastensuojeluyksiköissä. Halusin tutkia, miten väkivaltaa voidaan ennaltaehkäistä lastensuojeluyksiköissä sekä miten toimitaan väkivaltatilanteessa, jos ennaltaehkäisy ei ole auttanut. Lisäksi halusin selvittää, miten väkivaltatilanteet käsitellään jälkikäteen.

Kun valitsin aiheen, se oli minulle sillä hetkellä erittäin ajankohtainen. Olin silloin töissä yksityisessä lastenkodissa. Olin työssäni kohdannut lasten ja nuorten taholta sekä sanallista uhkailua että fyysisesti uhkaavia tilanteita. Kerran sain itse kunnan osuman. Se tuli aivan yllättäen. Selvisin siitä säikähdyksellä ja mustelmalla käsivarressa. Mielestäni asian jälkipurku jäi silloin hieman kesken. Koin silloin, että en saanut asian käsittelemiseen tarpeeksi tukea työpaikaltani. Yritin etsiä lisätietoa aiheen tiimoilta. Sitä ei kuitenkaan kunnolla löytynyt. Aihe tuntui olevan jonkinlainen tabu, jota vähäteltiin tai josta vaiettiin kokonaan.

Opinnäytetyössäni käsitelen ensiksi aiheeseen liittyvää teoriaa. Sitten esittelen tutkimustehtävän ja tutkimuskysymykset. Sen jälkeen kerron tutkimuksen toteutuksesta ja tuloksista. Viimeisinä ovat vuorossa johtopäätökset ja arviointi. Opinnäytetyössäni esiintyvät keskeiset käsitteet ovat lastensuojeluyksikkö, väkivalta, haastava käytös, nuoruus ja ennaltaehkäisy.

## 2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Ensiksi esittelen aiemmat opinnäytetyöt, jotka sivuavat oman opinnäytetyöni aihetta. Opinnäytetyöni teoreettisiksi taustoiksi valitsin ensimmäisenä nuoruuden. Tässä kohtaa avaan nuoruutta ikäkautena, sen kehitystehtäviä ja kriisejä sekä haasteita, joita nuori kyseisessä elämänvaiheessaan kohtaa. Seuraavaksi käsitelen sitä, mikä on lastensuojelulaitos. Avaan lastenkodin työntekijöiden työnkuvaa. Lisäksi kerron, miksi ja miten nuori päätyy lastensuojelulaitokseen asumaan. Sitten käsitelen väkivaltaa ja sen ilmenemisen muotoja. Viimeiseksi mietin haastavasti käyttäytyvän asiakkaan kohtaamista.

### 2.1 Aiemmat tutkimukset

Aiempia tutkimuksia väkivaltaisista asiakkaista ja heidän kohtaamisestaan on tehty paljonkin. Nämä tutkimukset kuitenkin käsittelevät yleensä tapauksia hoitotyön asiakaskontakteissa, esimerkiksi terveyskeskuksien ja sairaaloiden vastaanotoissa ja päivystyksissä, vanhusten asumispalveluyksiköissä ja kehitysvammaisten tai mielenterveyskuntoutujien asumisyksi-

köissä. Löytyy myös tutkimuksia haastavasti käyttäytyvistä asiakkaista muissa asiakaspalveluammateissa, esimerkiksi kaupassa ja pankissa.

Kun sain idean opinnäytetyön aiheestani, vuonna 2011, löysin vain yhden opinnäytetyön, joka sivusi aihettani. Se oli ohjaustoiminnan opiskelijan Johanna Pyrhösen (2010) tekemä Väkivaltaisen asiakkaan kohtaaminen ohjaajan näkökulmasta. Se kertoi väkivaltaisen asiakkaan kohtaamisesta kehitysvammaisten ja mielenterveyskuntoutujien hoitokodissa. Opinnäytetyössä minua kiinnosti luku väkivaltaisesta asiakkaasta. Eli silloin kun aloitin suunnittelemaan omaa opinnäytetyötäni, en löytänyt yhtään opinnäytetyötä, joka olisi kertonut väkivallan kohtaamisesta lastensuojeluyksiköissä.

Opinnäytetyöni tekemisen aikana oli ilmestynyt yksi opinnäytetyö, joka sivusi aihettani lähempää. ”Ota kiinni jos saat”: Työntekijöiden mielipiteitä kiinnipito- ja väkivaltatilanteista lastensuojelulaitoksissa on sosionomi Laura Saariolan tekemä opinnäytetyö. Se on tehty vuonna 2013 Satakunnan ammattikorkeakoulussa. Opinnäytetyö on toteutettu haastattelemalla yhden Satakunnan alueella toimivan yksityisen lastensuojelulaitoksen neljää työntekijää sekä MAPA-kouluttaja Sven Soldehedia. Kyseinen opinnäytetyö painottuu kuitenkin kiinnipitotilanteisiin sekä ohjaajien ja lasten tuntemuksiin kiinnipitotilanteen aikana ja sen jälkeen.

Omassa tutkimuksessani tutkittavien otanta on laajempi. Yhden lastensuojeluyksikön sijaan haastattelin työntekijöitä neljästä eri lastensuojelulaitoksesta. Tämän tein saadakseni selville, eroavatko käytännöt toisistaan eri lastensuojelulaitoksissa. Tutkimukseni myös keskittyy kokonaisvaltaisemmin uhkaaviin väkivaltatilanteisiin. Tällöin myös ennaltaehkäisyllä on suuri merkitys.

## 2.2 Nuoruus

Oman lapsikäksitykseni mukaan lapsi on hyvä ja viaton syntyessään. Lapsen kasvuun ja kehitykseen vaikuttavat perintötekijät, mutta myös ympäristö, jossa hän kasvaa.

Nuoruusikä alkaa 9–13-vuotiaana ja päättyy noin 22-vuotiaana. (Punkanen 2006, 158.) Nuoruusikä on siirtymäaika, jolloin nuori siirtyy lapsuudesta aikuisuuteen. Nuoruusiässä ihminen kohtaa paljon muutoksia. Nuori kasvaa fyysisesti, keho muuttuu ja vastakkainen sukupuoli alkaa kiinnostaa. Nuoruudessa ihmisen ajattelu kehittyy, kaikki ei ole enää ihan niin mustavalkoista, hyvää tai pahaa. Osa muutoksista liittyy sosiaalisiin tekijöihin. Eli siihen, mitä muut ihmiset ja yhteiskunta odottavat nuorelta. Nuoruudessa tapahtuu paljon asioita, ja yleensä erilaisilta haasteilta ja kriiseiltä ei voi välttyä. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2007, 124.)

Seuraavaksi avaan tarkemmin nuoruuden kehitystehtäviä sekä niihin liittyviä kriisejä, joita nuori voi kohdata kyseisessä elämänvaiheessaan. Lisäksi pohdin nykyajan asettamia haasteita, joiden keskellä nuoret nykyään elävät.

### 2.2.1 Ikäkauden kehitystehtävät ja kriisit

Nuori alkaa vähitellen ohjata enemmän omaa elämäänsä ja ottamaan isomman vastuun tekemistään ratkaisuista. Kaveripiirin, seurustelukomppanin, harrastusten ja jatkokoulutuksen valinnalla nuori antaa suunnan elämälleen. Nuoruusiän valinnat muovaavat ihmisen elämää aikuisuuteen asti. Psykologisessa kirjallisuudessa nuoruutta on kuvattu kriisien ja myllerrysten ajaksi. (Nurmi ym. 2007, 124.)

Murrosiässä nuoren keho muuttuu. Nuoruusiässä tapahtuu fysiologista kasvua sekä hormonaalisia muutoksia. Fysiologiset ja kehon rakenteen muutokset vaikuttavat myös nuoren käsitykseen omasta itsestään: nuoren minäkuva muuttuu. (Nurmi ym. 2007, 128.)

Nuoruusikää on tutkittu paljon. Tutkimuksissa on havaittu, että osalla nuorista ongelmakäyttäytyminen ja aggressiivisuus lisääntyvät. Tämä on tutkimusten mukaan yhteydessä poikien testosteroni ja tyttöjen estrogeenitasojen nousuun. On myös havaittu, että varhain kehittyvät tytöt käyttävät enemmän alkoholia ja tupakkaa kuin myöhemmin kehittyvät tytöt. Aikaisin kehittyvät nuoret, sekä tytöt että pojat, kokevat enemmän kielteisiä tunteita, kuten vihamielisyyttä ja masentuneisuutta, kuin keskimääräisesti kehittyvät ikäoverinsa. Nuoruusaikana myös erityisesti omaisuusrikollisuus sekä monenlainen muu ongelmakäyttäytyminen on yleisimmillään. Tämä tosin koskee vain osaa nuorista. Mikäli ongelmakäyttäytyminen ei vähene, voi nuori päätyä vakaviin ongelmiin, mikä pätee niin päihteiden käyttöön kuin rikollisuuteenkin. (Nurmi ym. 2007, 124–125.)

Nuoren kehitykseen vaikuttavat paitsi fysiologiset muutokset myös erilaiset psykologiset ja sosiaaliset tekijät. Nuoren ajattelutaidot kehittyvät murrosiässä. Ajattelu muuttuu konkreettisesta ajattelusta abstraktimmaksi ja yleistävämmäksi. Tämä selittääkin sen, että nuoren minäkuva, maailmankuva, moraali ja tulevaisuuden suunnittelu muuttuvat. Nuori tulee tietoisemmaksi itsestään ja häntä ympäröivästä maailmasta, ja alkaa paremmin hahmottaa omaa tulevaisuuttaan. (Nurmi ym. 2007, 128–129.)

Perhe ja kaveripiiri ovat nuorelle kaksi tärkeää sosiaalista ympäristöä, joissa hän pääsääntöisesti viettää aikansa. Perheen ja vanhempien merkitys vähenee, kun nuori alkaa itsenäistyä ja viettää enemmän aikaa ikätoverien parissa. Nuoren itsenäistyessä myös hänen päätösvaltansa lisääntyy moniin asioihin, muun muassa vaatetukseen, vapaa-aikaan ja rahankäyttöön. Nuoren toimintatavat ja ajattelu ovat monin tavoin yhteydessä siihen, millaiset vanhemmat hänellä on ja millaisia kasvatuskäytäntöjä nämä soveltavat. Nuoret omaksuvat myös kavereiltaan monia ajatuksia, malleja ja toi-

mintatapoja. Jos vanhemmillä ei ole keinoja ja voimavaroja kasvattaa nuorta, niin on suurempi todennäköisyys, että hän ajautuu huonoille teille ja joutuu elämässään erilaisiin hankaluuksiin. (Nurmi ym. 2007, 130.)

Kouluikäisen lapsen kehitystehtäviin kuuluvat muun muassa koulutaitojen opettelu ja jonkinlaisen itsenäisyyden saavuttaminen sekä sosiaalisten taitojen omaksuminen ja ikätovereiden kanssa toimeen tuleminen. Nuoruuden keskeisiä kehitystehtäviä taas ovat sukupuoli-identiteetin omaksuminen ja suhteiden luominen toiseen osapuoleen, koulutuksen hankkiminen ja valmistautuminen työelämään sekä valmistautuminen perhe-elämään. Myöhäisnuoruuden tai varhaisaikuisuuden kehitystehtäviä taas ovat elinkumppanin tai puolison valinta, perheen perustaminen ja työelämään siirtyminen. (Nurmi ym. 2007, 131.)

Nuori voi kohdata kriisejä kaikissa nuoruuden kehitysvaiheissa. Nuori ei välttämättä löydä omaa sukupuoli-identiteettiään. Ja jos hän löytääkin sen, niin välttämättä suhteiden luominen toiseen osapuoleen ei onnistukaan helposti. Nuoruudessa seurustelusuhde on vakava asia, ja sen päätyminen voi ajaa jopa itsetuhoisiin ajatuksiin. Nuoret tytöt voivat myös kokea tulleensa hyväksikäytetyksi vanhempien poikien tai nuorempien miesten taholta. Itselle mielekkään koulutuksen ja työpaikan hankkiminen ei ole aina helppoa eikä välttämättä etene johdonmukaisesti. Siksi on tärkeää, että etsivää nuorisotyötä tehdään varsinkin koulupudokkaiden keskuudessa. Aikuistuminen, vanhemmista irtautuminen ja itsenäisen elämän aloittaminen saattaa pelottaa monia. Silloin pitäisi myös huolehtia itse omista rahasioistaan ja taloudestaan sekä muutenkin pärjätä omillaan.

### 2.2.2 Nykynuoruuden haasteet

Nuoruuden tärkeimpiä kehityshaasteita ovat puberteettiin liittyvien muutosten hyväksyminen, oman sukupuoli-identiteetin hahmottaminen ja oman sukupuolisuuden haltuunotto sekä suhteiden luominen molempiin sukupuoliin. Lisäksi kehityshaasteita luovat minuuden tunteen saavuttaminen ja tunne siitä, että on löytänyt oman paikkansa maailmassa, oman identiteetin ja arvomaailman luominen, arvokäsitysten ja tiedollisen maailman yhdistäminen sekä irtautuminen riippuvuudesta vanhempiin. Oman lisänsä haasteisiin tuovat ihmissuhdekriisit. Silloin nuori luopuu lapsuuden tärkeistä ihmissuhteista ja kiintyy uusiin ihmisiin. Ero vanhemmista voi olla kivulias. (Punkanen 2006, 158–159.)

Murrosiässä nuori kokee voimakkaita tunteita. Tunteet liikkuvat ääri-laidasta toiseen nopeallakin tahdilla. Nuori näkee elämän vielä mustavalkoisena. Viha ja rakkaus vuorottelevat. Nuori ei tunne vielä tunteiden välimuotoja. Välillä nuori käyttäytyy kuin aikuinen, toisella hetkellä taas kuin kiukutteleva pikkulapsi. Nuoruusaika on herkkää ulkopuolelta tuleville vaikutteille. (Punkanen 2006, 159.)



Tyypillisiä kriisitilanteita nuoren elämässä ovat ongelmat koulussa ja perheen sisällä. Kun ongelmat menevät vakavammiksi, yleensä nuorella esiintyy erilaisia käytöshäiriöitä, esimerkiksi aggressiivisuutta ja väkivaltaa joko itseä tai muita kohtaan. Näihin voi myös liittyä itsetuhoinen käyttäytyminen, esimerkiksi viiltely. Psykkisesti häiriintynyt nuori kärsii useimmiten ahdistuneisuudesta, masennuksesta, erilaisista peloista sekä pakkoneuroottisuudesta, johon kuuluu esimerkiksi jatkuva itsetyydytys tai epäsosiaalisuus. Nuoruudessa voi myös esiintyä erilaisia syömishäiriöitä, esimerkiksi, anoreksiassa syömättömyyttä ja jatkuvaa kuntoilua tai bulimiassa ahmimista ja oksentamista. Syömishäiriöistä kärsivän nuoren fyysinen kunto laskee nopeasti. Fyysisen kunnan laskeminen näkyy esimerkiksi väsymyksenä, jaksamattomuutena ja poissaoloina koulusta. (Punkanen 2006, 159–160.)

Nuoruus on äärimmäisyyksien aikaa. Nuori kokeilee erilaisia asioita päätäkseen selville, mitä hän elämältään haluaa. Samalla nuori myös testaa aikuisten auktoriteettia, asettaako aikuinen turvalliset rajat, mikä on hyväksyttävää ja mitä saa tehdä ja mitä ei. Tupakan ja alkoholin kokeilu saattaa johtaa runsaaseenkin päihteidenkäyttöön. (Punkanen 2006, 161–162.)

Jos nuori kokee päihteidenkäytön aikana pääsevänsä hetkellisesti ulos ahdistavasta nykyhetkestä, johonkin rauhallisempaan tai parempaan olotilaan, niin tämä voi altistaa päihteiden liikakäytölle. Usein päihteiden kokeilu muuttuu jatkuvaksi liikakäytöksi niillä ihmisillä, jotka yrittävät täyttää sillä jotain sisäistä tyhjyyttä. Jos ihmisen asiat ovat muuten kunnossa, niin hän pienemmällä todennäköisyydellä ajautuu päihteiden liikakäyttäjäksi.

Nuoren vanhempi voi myös sairastua psykkisesti tai käyttää liikaa päihteitä. Se ei voi olla vaikuttamatta myös nuoreen. Sairautensa tai päihteidenkäyttönsä vuoksi vanhempi voi olla kyvytön vanhemmuuteen tai nuoren ja vanhemman välit muuten lakkaavat toimimasta. Vanhemman sairaus tai päihteiden liikakäyttö voi myös vaikuttaa perheen sosiaaliseen ja taloudelliseen tilanteeseen. (Punkanen 2006, 162–163.)

Nuoren psyykinen kehitys voi olla vaarassa, jos vanhemman psyykinen sairaus tai päihteidenkäyttö haittaa tai vääristää nuoren ja vanhemman välisiä vuorovaikutuksessa toteutuvia kasvun edellytyksiä. Mitä vakavampaa lapsen ja nuoren hoidon ja hoivan laiminlyönti on, sitä suurempi on vaara lapsen ja nuoren oman kehityksen häiriintymiseen. Toinen vanhempi voi kuitenkin korvata tai korjata sairaan vanhemman puuttuvaa vanhemmuutta. Vakavammaksi tilanteen tekee se, jos nuorella on vain yksi vanhempi ja jos ympärillä ei ole muista läheisistä ihmisistä koostuvaa turvaverkkoa. (Punkanen 2006, 162–163.)

Myös lapsilla ja nuorilla voi esiintyä mielenterveyden häiriöitä. Pienempää lasta ei yleensä kuitenkaan lähdetä heti diagnosimaan, vaan yritetään ymmärtää lapsen pahaa oloa ja miettiä kuinka häntä voitaisiin auttaa. Lastenpsykiatriassa lasten ja nuorten tyypillisimpiä ongelmia ovat käy-

töshäiriöt, tunne-elämän häiriöt, mielialahäiriöt ja niihin liittyvä itsetuhoisuus, psykoottisuus ja persoonallisuushäiriöt. (Punkanen 2006, 148.)

Nuoren käytöshäiriöt ja häiriökäyttäytyminen eivät usein parane itsestään, ja voivat johtaa hoitamattomina aikuisiän persoonallisuushäiriöihin. Tällaisen nuoren on usein vaikea kontrolloida omaa käyttäytymistään. Nuori ottaa ja tekee, mitä haluaa, ja menettää helposti malttinsa. Hänellä ei ole kykyä empatiaan eikä sosiaalisten suhteiden ylläpitoon. Nuorella on usein oppimisvaikeuksia, heikko itsetunto, kypsymätön tunne-elämä ja tarve herättää huomiota sekä hän on lyhytjännitteinen ja itsekeskeinen. Käytöshäiriöinen nuori tarvitsee tuekseen johdonmukaiset säännöt ja kasvatuksen. Lisäapua tilanteeseen voidaan hakea perheneuvolasta, psykiatrisilta poliklinikoilta tai osastohoidosta, riippuen käytöshäiriöiden vakavuudesta. (Punkanen 2006, 148–149.)

Nuoren tunne-elämän häiriöihin luetaan kuuluviksi erilaiset ahdistuneisuushäiriöt, valikoiva puhumattomuus, pakko-oireet sekä erilaiset dissosiaatiohäiriöt. Dissosiaatiohäiriöillä tarkoitetaan menneisyyden muistamisen, identiteettitunteen, välittömien aistimusten sekä ruumiinliikkeiden hallinnan osittaista tai täydellistä yhdistämiskyvykkyyttä. Tällainen on tyypillistä esimerkiksi seksuaalisen hyväksikäytön uhreilla. Tunne-elämän häiriöitä hoidetaan yksilöllisen hoitosuunnitelman mukaan erilaisia hoitomuotoja yhdistellen. (Punkanen 2006, 149.)

Nuoret kärsivät myös mielialahäiriöistä. Mielialahäiriöt ovat häiriötiloja, joissa keskeistä on mielialan muutos. Sen ääripäitä ovat iloinen yliaktiivisuus ja masentuneisuus. Masennus ja siihen liittyvä itsetuhoisuus ovat vakavia mielenterveysongelmia. Jos nuoren käyttäytymisessä tapahtuu äkillisiä muutoksia, tulisi aikuisten huolestua nuoresta ja hänen asioistaan. Nuoren masennusta voidaan hoitaa lääkkeillä sekä erilaisilla terapioidilla. Nuoruusiässä voi myös esiintyä skitsofreenisia ja muita psykooseja. Nuoruudessa voi myös esiintyä selviä persoonallisuuden ominaisuuksia, jotka viittaavat persoonallisuushäiriöihin. Persoonallisuushäiriöistä ei kuitenkaan mielellään puhuta lasten ja nuorten kohdalla, koska katsotaan, että heidän identiteetin kehityksensä on vielä kesken. (Punkanen 2006, 149–150.)

Vanhempien, opettajien, kavereiden ja muiden läheisten ihmisten on joskus vaikeata nähdä, milloin nuori selviää tilanteesta omin voimin ja milloin nuori tarvitsee ammattiapua tullakseen toimeen itsensä kanssa ja saadaakseen ongelmansa selvitettyä. Ammattiapu voi olla kuunteluavun lisäksi yksilö-, ryhmä- tai perheterapiaa. Nuoren kehitystä pystytään tukemaan myös perheenjäsenten avoimen vuorovaikutuksen mahdollistamisella, positiivisella ja kannustavalla palautteella sekä nuorta kiinnostavalla harrastustoiminnalla. (Punkanen 2006, 158–161.)

### 2.3 Lastensuojelulaitos

Lapsi tai nuori voidaan sijoittaa asumaan kodin ulkopuolelle, jos katsotaan, ettei oma koti ja siellä asuvat ihmiset, ole parhain paikka turvaamaan lapsen kasvua ja kehitystä. Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle kiireellisesti sijoitettuna, avohuollon tukitoimena, huostaan otettuna, jälkihuollon tukitoimena tai hallinto-oikeuden väliaikaisella määräyksellä. Sijaishuollon muotoja ovat muun muassa perhehoito, ammatillinen perhekoti, laitoshuolto tai muu lapsen tarpeiden mukainen sijoitusmuoto. Lapselle valitaan sijaishuoltopaikka, jossa voidaan järjestää lapselle hoito ja huolenpito. Lapsen sijaishuollon muodoksi on valittava se sijaishuollon vaihtoehto, joka on lapsen edun, yksilöllisten tarpeiden ja kehityksen kannalta paras vaihtoehto. Tästä on vastuussa lapsen sijoittava kunta ja kunnan sosiaalityöntekijät. (Saastamoinen 2008, 24–27.)

Perhehoidolla tarkoitetaan lapsen hoidon, kasvatuksen ja muun ympäristövoimavarojen huolenpidon järjestämistä hänen kotinsa ulkopuolella yksityiskodissa. Sijaiskodin ja lastensuojelulaitoksen väliin sijoittuva sijaishuoltomuoto on ammatilliset perhekodit. Niissä lasten kanssa asuu vähintään kaksi lasten hoidosta ja kasvatuksesta vastaavaa henkilöä, joilla on soveltuva ammattitutkinto tai muu tehtävään soveltuva koulutus. (Saastamoinen 2008, 27–31.)

Lastensuojelulaitoksia ovat muun muassa lastenkodit, nuorisokodit, vastaanottokodit ja koulukodit. Niitä omistavat ja ylläpitävät lähinnä valtio, kunnat, yhteisöt ja yksityiset yritykset. Niissä työskentelevällä henkilöstöllä tulee aina olla tehtävän edellyttämää ammattitaitoa. Lastensuojelulaitoksissa työskentelevät muun muassa sosionomit, sairaanhoitajat, lähihoitajat sekä mielenterveyshoitajat ja nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaajat. (Saastamoinen 2008, 27–31.)

Keskityn tässä tutkimuksessa lähinnä lastensuojelulaitoksiin, heidän asiakkaisiinsa ja työntekijöihinsä. Tutkimustani varten tein haastatteluja kolmessa eri yksityisessä lastenkodissa sekä yhdessä yksityisessä ammatillisessa perhekodissa. Perhekodissa puitteet olivat kodinomaisemmat, mutta tutkimuksen perhekotivanhemmillä oli vähintäänkin yhtä hyvä koulustausta kuin lastenkotien ohjaajilla.

Lastensuojelulaki määrittää, ohjeistaa ja rajaa tarkasti lastensuojelua ja lastensuojelulaitosten toimintaa. Lastensuojelulaitoksessa voi olla yksi tai useampi asumisyksikkö. Yhdessä asumisyksikössä saa asua enintään seitsemän lasta tai nuorta. Yhdessä asuinyksikössä tulee olla vähintään seitsemän työntekijää, jotka toimivat hoito- ja kasvatustehtävissä. (LSL 10:58–59§) Yleensä työvuorossa on kaksi tai kolme työntekijää ja öisin työskennellään yksin. Suurin tarve ohjaajille on usein iltapäivisin ja iltaisin. Aamulla ja päivällä nuoret käyvät normaalisti koulua. Jos he eivät pysty käymään koulussa, niin heille voidaan pitää kotikoulua.

Jokaiselle lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on myös laadittava asiakassuunnitelma. Asiakassuunnitelmaan kirjataan muun muassa lapsen ja hänen perheensä tuen tarve sekä ne palvelut ja muut tukitoimet, joilla

pyritään vastaamaan tuen tarpeeseen. Jos lapsi on huostaan otettu, niin hänen asiakassuunnitelmaansa kirjataan myös muun muassa sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet. Suunnitelmaan kirjataan myös, kuinka toteutetaan yhteydenpito ja yhteistoiminta lapsen vanhempiin ja hänelle tärkeisiin läheisiin. Jokaiselle lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle nimetään oma sosiaalityöntekijä, joka vastaa lapsen asioista. (LSL 3:13b §; LSL 6:30 §)

### 2.3.1 Ohjaajan työnkuva lastensuojelulaitoksessa

Ohjaajan tarkoituksena on tukea nuoren subjektiutta. Subjektiudella tarkoitetaan yksilön käsitystä itsestään ihmisenä. Ihmisenä, joka pystyy tekemään päätöksiä ja valintoja sekä vaikuttamaan omalla toiminnallaan oman elämänsä muotoutumiseen että ymmärtämään omien valintojensa seuraukset elämässään. Aktivointityön tarkoituksena on voimaannuttaa nuorta ottamaan enemmän vastuuta omasta elämästään. (Mönkkönen 2007, 142.)

Nuorta ei voida kuitenkaan osallistaa sen enempää kuin mihin hän on valmis juuri sillä kerralla. Sosiaali- ja terveysalan asiakastyön keskustelussa on kuvattu toiminnan haasteellisuutta subjektiviteetin, osallisuuden ja voimaantumisen käsitteillä. Niillä tavoitellaan ihmisen toiminnan sisäistä itsenäisyyttä. Se tarkoittaa, että ihminen kokee toiminnan itsessään palkitsevaksi ja osaltaan auttaa luomaan onnistumisen tunteita. Voimaantumisen kautta nuori kokee onnistumisen ja itsehallinnan tunteita, ja toivottavasti uskaltaa toimia jatkossa aktiivisemmin, itsenäisemmin ja aloitteellisemmin. (Mönkkönen 2007, 142–143.)

Voimaantuminen on prosessi, joka lähtee ihmisestä itsestään. Ihmisen voimaantumiseen vaikuttaa myös se, uskooko työntekijä asiakkaan mahdollisuuksiin. Tärkeätä on, että ihminen saa itse päättää omasta toiminnastaan ja laatia itse itselleen tehtäviä. Tässä prosessissa ihminen hyödyntää sekä omaa kokemustietoaan, että asiantuntijatietoa. (Mönkkönen 2007, 143.)

Ohjaajan työnkuvaan kuuluvat nuoren ohjaaminen, hoito ja kasvatus. Ohjaaja huolehtii arjen pyörittämisestä lastensuojeluyksikössä sekä nuoren perushoidosta eli ruoasta, vaatetuksesta, puhtaudesta, riittävästä levosta ja liikunnasta. Ohjaajan tehtäviin kuuluvat myös nuoren iän ja kehitystason mukainen huolenpito ja valvonta. Ohjaaja huolehtii turvallisesta kasvuympäristöstä ja kannustaa lasta itsenäistymiseen ja oman toiminnan ohjaamiseen. Nuoren itsenäistymiseen kuuluu vastuun ottaminen muun muassa koulutehtävistä, kotitöistä ja rahankäytöstä vähintäänkin viikkorahojen osalta. (Taskinen 1999, 14–15.) Ohjaajan on tärkeää myös kuunnella ainakin nuoren realistisia toiveita ja tarjota nuorelle valinnan mahdollisuuksia nuorta koskevassa päätöksenteossa esimerkiksi ruoan ja vaatetuksen suhteen. Usein nuoret saavat itse sisustaa omat huoneensa ja tuoda sinne myös omia tavaroitaan.

Hyvä kasvatus on ohjaavaa ja ottaa huomioon nuoren tarpeet. Siihen kuuluvat myös yhdessäolo ja yhteinen tekeminen. Nuoria kannustetaan kotitöiden tekemiseen, arkielämän askareiden opetteluun sekä omiin harrastuksiin. Usein lastenkodeissa pidetään kerran viikossa yhteinen siivouspäivä. Kun siivoukset on tehty porukalla valmiiksi, niin voidaan esimerkiksi käydä ulkona syömässä tai viettää yhteistä elokuvailtaa.

Ohjaajan tehtäviin kuuluu myös rajojen asettaminen nuorelle esimerkiksi käytöstapojen, kotiintuloaikojen ja koulunkäynnin suhteen. Tärkeätä on, että lastenkodin henkilökunta vetää yhtä köyttä. Tämä tarkoittaa, että kaikki asettavat samanlaiset säännöt kaikille nuorille ja kohtelevat heitä tasavertaisesti, eikä kukaan ohjaajista lipsu sovituista säännöistä ja toimintamalleista. Usein rajaaminen ja rajoittaminen tapahtuvat sanallisesti, mutta ohjaajan pitää olla valmis tarvittaessa vaikkapa kiinnipitoon.

Useimmiten vakituiset ohjaajat harjoittelevat rajoitustoimenpiteitä esimerkiksi MAPA-koulutuksessa. Kurssilla käydään läpi muun muassa haastavan käytöksen ennaltaehkäisyä, kiinnipitoa sekä liikkeitä, joiden avulla pääsee irtautumaan hyökkääjän otteesta. (MAPA-Finland 2012.)

Turvallisten rajojen lisäksi nuori tarvitsee myös rakkautta. Ohjaajan tehtävänä on tarjota lapselle ammatillista rakkautta, ymmärtämystä, aitoa välittämistä ja empatiaa. Jokaiselle nuorelle on tärkeää, että hänestä pidetään ja häntä ymmärretään. Nuori tarvitsee ihmisiä, joiden kanssa hän voi turvallisesti tutkia tunteitaan, ajatuksiaan, kokemuksiaan ja halujaan. Näin hänestä voi kasvaa aikuinen, joka tietää kuka hän on, mihin hän kuuluu ja joka välittää muista. (Taskinen 1999, 14–15.)

Yleensä ohjaaja toimii omaohjaajana yhdelle tai useammalle nuorelle. Omaohjaaja vastaa yhteydenpidosta biologisiin vanhempiin sekä sosiaalityötoimeen nuoren omaan sosiaalityöntekijään. Lapsen vointi ja päivän tapahtumat kirjataan päivittäin ylös. Näiden pohjalta ohjaaja laatii kuukausiraportin nuoren asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Omaohjaaja myös osallistuu nuoren asioita koskeviin palavereihin.

### 2.3.2 Nuoren tie lastensuojelulaitoksen asiakkaaksi

Nuoren päätyminen lastensuojelulaitokseen on usein pitkän prosessin takana. Yleensä lastensuojelun asiakasperheelle tarjotaan ensiksi avohuollon tukitoimen palveluita. Niitä voivat olla esimerkiksi keskusteluapu ja tuki nuoren ja hänen perheensä ongelmatilanteen selvittämiseen, tukihenkilö tai -perhe, perhetyö sekä taloudellinen tuki. Taloudellista tukea perhe voi saada muun muassa asunnon hankintaan, koulunkäynnin, harrastusten tai läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen. (LSL 7:35–36 §)

Jos avohuollon muut tukitoimet eivät auta, niin lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena. Tällöin sijoitukseen vaaditaan suostumukset sekä lapsen huoltajalta sekä lapselta, jos hän on jo täyttänyt 12 vuotta. Jos suos-

tumuksia ei saada, ja lapsi on välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen tai sijaishuollon tarpeessa, niin lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti. Kiireellinen sijoitus ei voi jatkua yhtäjaksoisesti kauempaa kuin 30 päivää. Avohuollon sijoitus tai kiireellinen sijoitus voi tarvittaessa jatkua lapsen huostaanottona. Lapsi voidaan myös suoraan ottaa huostaan, jos siihen on tarpeeksi painavat syyt ja muut keinot ovat osoittautuneet riittämättömiksi. (LSL 7:37 § – 8:38 §)

Nuori voi päätyä lastensuojelulaitokseen joko syistä, jotka liittyvät hänen omaan käyttäytymiseensä tai sitten hänen kasvuoloistaan johtuvien syiden takia. Välillä tähän voivat vaikuttaa molemmat. Nuorella voi olla käytöshäiriöitä, ilmetä väkivaltaisuutta tai muuten rajatonta käytöstä koulussa ja kotona. Hän saattaa myös olla pois koulusta tai karkailta kotoaan. Huono kaveripiiri voi johtaa esimerkiksi tupakan polttoon ja alkoholin käyttöön. Porukassa saatetaan myös kokeilla huumeita ja rahoittaa tätä vaikkapa näpistelyllä.

Nuori voidaan sijoittaa kauemmaksi kotoaan, jotta hän pääsisi eroon esimerkiksi huonosta kaveripiiristään tai rikoskierteen katkaisemiseksi. Nuorella voi myös olla häiriöitä omassa tunne-elämässään. Hän saattaa vaikkapa kärsiä syömishäiriöistä tai mielenterveysongelmista. Masennus on yleinen nuorten mielenterveysongelma. Vakavaan masennukseen liittyy yleensä itsetuhoisuutta ja ajatuksia itsemurhasta. Tällöin nuori voidaan myös ohjata suljetulle osastolle pakkohoitoon, ja hoidon jälkeen lastenکوettiin.

Välillä nuori päätyy lastensuojelulaitokseen vanhemmista tai kotioiloista johtuvien syiden vuoksi. Nuoren vanhemmilla voi olla päihde- tai mielenterveysongelmia. Perheessä voi olla väkivaltaa. Vanhemmilla voi esiintyä kyvyttömyyttä tai jaksamattomuutta vanhemmuudessa ja arjen pyörittämisessä tai raha-asioiden ja töiden hoitamisessa. Nykyaikana on myös paljon uusioperheitä. Voi ollakin, ettei nuori tule toimeen perheen muiden lasten tai vanhemman uuden puolison kanssa. Joskus nuoren vanhempi voi myös joutua vankilaan tai jopa kuolla. Usein vanhemmilla saattaa olla paljon ongelmia, jotka ovat kasaantuneet ja pahentuneet ajan kuluessa. (Lämsä 2009, 28–30; Punkanen 2006, 143.)

## 2.4 Väkivalta ja sen ilmenemisen muodot

Käsitteet aggressiivisuus ja väkivalta sekoitetaan joskus ja usein niistä puhutaankin päällekkäin. Karkeasti jaotellen aggressiivisuus on vihamielistä käyttäytymistä. Aggressiivisuutta on myös toista ihmistä uhkaavat ja loukkaavat sanat sekä epäsuora vihamielisyys, joka ilmenee usein kielteisenä käyttäytymisenä. Aggressioon liittyy myös vihamielistä ajatussisältöä ja tunteita, kuten vihaa ja pelkoa. Kaikissa ihmisessä herää päivittäin eriasteisia aggressiivisia tunteita. On inhimillistä kokea suuttumuksen ja ärtymyksen tunteita. (Weizmann-Henelius 1997, 11–12.)

Väkivalta puolestaan on vihamielinen teko, jonka seurauksena on toisen vahingoittaminen tai fyysinen satuttaminen. Väkivaltaisuuksella tarkoitetaan yleensä ihmisen ulkoista käyttäytymistä. Ihminen voi reagoida pettymyksiin ja niihin liittyviin turhaumiin väkivaltaisesti. Ihminen voi kokea avuttomuuden tunnetta, ja hänen kykynsä hallita omaa käyttäytymistään on jäänyt vajavaiseksi. Väkivalta on useimmiten reaktio tilanteeseen, jossa ihmisellä ei ole muita keinoja, taitoja ja kykyjä selviytyä vaikeasta tilanteesta. (Weizmann-Henelius 1997, 11–12.) Väkivalta voi olla harkittua ja kostonhaluista tai sitten impulsiivista, jolloin se kohdistuu siihen, joka sattuu osumaan tielle. Impulsiivinen väkivalta voi myös olla oman pahan olon purkamista.

Väkivalta voidaan jakaa kolmeen eri väkivallan päämuotoon. Ne ovat fyysinen, psyykkinen eli henkinen ja seksuaalinen väkivalta. Fyysinen väkivalta on toisen satuttamista esimerkiksi lyömällä, potkimalla, puremalla, kuristamalla, repimällä hiuksista tai vaatteista, tönimällä, hakkaamalla, estämällä, kiinni ottamalla, polttamalla esimerkiksi tupakan tumpilla, heittämällä tavaroita, kurittamalla ruumiillisesti tai käyttämällä asetta. (Holmberg 2000, 11; Punkanen 2006, 145.)

Henkisellä eli psyykkisellä väkivallalla tarkoitetaan jonkun tahallista loukkaamista esimerkiksi haukkumalla, nimittelemällä, huutelemalla, uhkailemalla, kiristämällä tai suhtautumalla toiseen alentavasti, ivallisesti tai vähättelevästi. Myös fyysisellä väkivallalla uhkailu ja pelottelu sekä nuoren eristäminen tai altistaminen perheväkivallan sivusta seuraamiseen luetaan kuuluvaksi henkiseen väkivaltaan. Seksuaaliseksi väkivallaksi mielletään seksuaalinen ahdistelu ja koskettelu, raiskaus ja sen yritys. (Holmberg 2000, 11; Punkanen 2006, 145.)

Väkivallaksi voidaan laskea myös avun ja hoidon laiminlyöminen, heitteillejättö, jatkuva fyysinen tai emotionaalinen poissaolo, puutteellinen valvonta ja lapsen tarpeiden tyydyttämättä jättäminen. Lisäksi erityisesti perheväkivaltatapauksissa, väkivallaksi lasketaan myös omaisuuteen kohdistuva väkivalta, joka kohdistuu lähinnä esineisiin sekä taloudellinen väkivalta. Taloudellista väkivaltaa on rahankäytön valvonnalla tapahtuva kontrollointi ja alistaminen. (Holmberg 2000, 11; Punkanen 2006, 145.)

## 2.5 Haastavasti käyttäytyvän asiakkaan kohtaaminen

Lastensuojeluyksiköissä haastavasti käyttäytyviä ihmisiä ovat yleensä lapset ja nuoret silloin, kun jokin tilanne ei etene heidän toivomallaan tavalla. Haastavasti voivat käyttäytyä myös esimerkiksi lapsen biologiset vanhemmat lapsen asioita koskevissa palavereissa tai vieraillessaan lastensuojeluyksikössä katsomassa lastaan. Tässä osiossa keskityn haastavasti käyttäytyvän nuoren kohtaamiseen.

Hoito- ja kasvatustyössä lastensuojelulaitoksessa on oltava tietoinen väkivallan mahdollisuudesta. Ei kuitenkaan niin, että pälyilee koko ajan epä-

varmana ympärilleen, ja näin antaa aihetta turvattomuudelle. Vaan enemminkin niin, että silloin kun on rauhallista, niin keskittyy nuorten kanssa rentoon oleiluun ja kanssakäymiseen, ja samalla kerää omia voimia mahdollisten konfliktitilanteiden varalle. Väkivallan uhka lisääntyy, jos nuoren aggressiokynnys on laskenut esimerkiksi alkoholin, huumeiden tai lääkkeiden takia. Tämä tilanne voi erityisesti tulla vastaan silloin, kun nuori palaa ilta- tai kotilomilta. (Punkanen 2006, 136.)

Punkasen (2006, 136) mukaan selvin väkivallan vaaran merkki on se, jos nuori uhkaa väkivallalla tai on verbaalisesti hyökkäävä. Siitä kertovat yleensä äänensävy, painotus ja puhenopeus. Tärkeätä on myös huomata, jos nuoren nonverbaalinen eli sanaton viestintä poikkeaa totutusta käytöksestä. Väkivallasta varoittavat esimerkiksi seuraavat asiat. Nuori tulee normaalia lähemmäksi, tekee nopeita kädenliikkeitä tai puristelee käsiään yhteen. Hän saattaa myös purra hampaitaan yhteen, ja hänellä on pistävä, katkeamaton katsekontakti.

Tällaisissa tilanteissa ohjaajan täytyy osata toimia. Jos on vielä mahdollista, niin tilanne rauhoitetaan puhumalla tai käskemällä ja ohjaamalla nuori paikkaan, jossa hän voi rauhoittua. Varotaan, ettei ärsytetä ja provosoida nuorta enempää. Paras paikka rauhoittumiseen voi olla oma huone tai muu rauhallinen paikka. Ohjaajien on toimittava määrätietoisesti ja pyrittävä selvittämään tilannetta puhumalla, jos mahdollista. Usein puhekontakti nuoreen saavutetaan paremmin, kun nuori on jo kerinnyt rauhoittumaan. (Punkanen 2006, 136.)

Jos puhe ja ohjaaminen eivät auta, vaan tilanne yltyy ja käy väkivaltaisemmaksi, niin ainoaksi keinoksi jää usein tilanteen rauhoittaminen ohjaajien taholta pakkokeinoin. Jos nuorta ei saada ohjattua tai siirrettyä rauhallisempaan tilaan, niin kyseinen tila rauhoitetaan ja tyhjennetään muista nuorista. Tämä takaa muille nuorille sen, että he eivät joudu väkivaltatilanteen kohteiksi ja saa mahdollisia osumia. Aggressiiviselle nuorelle tilan tyhjentäminen sivullisista tarjoaa jonkinlaisen turvan olla menettämättä kasvojaan julkisesti tai jopa mahdollisuuden kunnialliseen vetäytymiseen tilanteesta.

Jos muu rauhoittelu ei auta, niin viimesijaisena keinona ohjaajille jää kiinnipito. Kiinnipito pakkotoimenpiteenä pitää olla tarkkaan harkittu ja perusteltavissa oleva päätös ja teko. Siihen ryhdytään kahden ohjaajan voimin. Yksin ei mielellään kiinnipitoon ryhdytä, sillä siinä kasvaa riski, että joko nuorta, ohjaajaa tai molempia voi sattua. Kiinnipidon tarkoituksena on hallittu, terapeutin nuoren rajoittaminen. Tarkoituksena on myös, että nuori ei pysty kiinnipidossa ollessaan vahingoittamaan itseään, ohjaajia tai sivullisia. Kiinnipito kestää niin kauan, kunnes nuori on kokonaan rauhoittunut. Kiinnipito on kuitenkin lopetettava heti, kun se ei ole välttämätöntä. (Saastamoinen 2008, 239–241; LSL 11:68 §)

Punkasen (2006, 152–154) mukaan kiinnipidon tehtävänä on rajojen asettaminen ja vaarallisen käytöksen estäminen silloin, kun muut keinot ovat tehotomia. Kiinnipidon eli Holding-terapian aikana nuorelle puhutaan koko ajan. Hänelle kerrotaan muun muassa mitä tapahtui ja miksi pidetään



kiinni. Lapsen tunteet pyritään sanoittamaan. Kiinnipidon tavoitteena on siirtää valta lapselta aikuiselle sekä samalla pyrkiä murtamaan nuoren puolustuskeinot ja auttaa häntä hallitsemaan tunnereaktionsa ja ilmaise-  
maan pahaa oloansa sanallisesti. Kiinnipito ei ole väkivaltaa, vaan määrätietoista puuttumista nuoren häiriökäyttäytymiseen ja ylireagointiin. Kiinnipitotilanteen tarkoituksena on osoittaa nuorelle, että hänestä välitetään ja että nuorelle tulee turvallinen olo.

Kun tilanne on rauhoittunut, keskustellaan nuoren kanssa tilanteeseen joh-  
taneista syistä, oloilasta ja tuntemuksista kiinnipidon aikana sekä siitä, voitaisiinko jatkossa ehkäistä samankaltaiset tilanteet jo etukäteen esimer-  
kiksi käyttäytymällä erilailta. Kiinnipidon jälkeen nuori ja ohjaajat voivat olla väsyneitä. Nuorelle pitää antaa mahdollisuus levätä rauhassa. Olisi suotavaa, jos ohjaajat kerkeisivät pitää ylimääräisen kahvitauon ja keskus-  
tella aiemmasta tilanteesta ja sen herättämistä tunteista rauhassa sekä täyt-  
tää tarvittavat lomakkeet.

Ohjaajalle on tärkeätä säilyttää oma ammatillisuus, rauhallisuus ja päättä-  
väisyys sekä rauhallinen puhetyyli oli tilanne mikä tahansa. Jos on havait-  
tavissa uhkaavaa käyttäytymistä tai muuten levottomuutta nuorten kes-  
kuudessa, on ohjaajien hyvä olla valppaina. Tällöin olisi myös hyvä, ettei ohjaaja olisi yksin. Työkaveri pystyy turvaamaan toisen ohjaajan selustan, ja tarvittaessa on myös helpompi lähteä yhdessä suorittamaan rajaamista ja rajoitustoimenpiteitä esimerkiksi kiinnipitoa.

Paras mahdollinen keino selviytyä väkivaltaisista tilanteista on ennakointi. Nuorten asiakaspalavereissa ja muissakin tilanteissa, joissa tunteet saatta-  
vat kumentua, on hyvä olla paikalla aina vähintään kaksi ohjaajaa. Silloin on siis paikalla kaksi kuulijaa ja näkijää, jos sovitui-  
sta asioista tai tilanteesta tulee myöhemmin sanomista. Tämä on hyvä käytäntö varsinkin työntekijän oikeusturvan kannalta. Uhkaavia tilanteita voidaan usein eh-  
käistä jo valmiiksi. Esimerkiksi palaverit olisi hyvä pitää tilassa, jossa on kaksi uloskäyntiä tai jos on vain yksi, niin sijoittaa mahdollisesti aggres-  
siivinen asiakas istumaan takimmaiseen nurkkaan ja jäädä itse oven välit-  
tömään läheisyyteen pakoreitin turvaamiseksi. Tilasta kannattaa myös poistaa kaikki ylimääräinen irtain tavara sekä terävät ja heiteltävät esineet, joita voisi käyttää aseina. Rauhoittavan ilmapiirin voivat osaltaan luoda viihtyisät ja kodinomaiset tilat, kun taas sekaiset ja meluisat tilat saattavat lisätä aggressioita. Työpaikalla on hyvä sopia jo etukäteen yhteiset toimin-  
tatavat väkivaltatilanteiden varalle. (Ihalainen & Kettunen 2011, 68–70.)

### 3 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyöni tutkimustehtävänä on saada selville, kuinka lastensuojelulaitoksissa suhtaudutaan väkivaltatilanteisiin. Opinnäytetyössäni tutkin, miten väkivaltaa voidaan ennaltaehkäistä lastensuojeluyksiköissä. Miten väkivaltatilanteissa toimitaan, jos ennaltaehkäisy ei ole auttanut. Lisäksi selvitän, miten väkivaltatilanteet puretaan.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat:

Miten lastensuojeluyksiköissä ennaltaehkäistään väkivaltatilanteita?

Kuinka lastensuojeluyksiköissä toimitaan väkivaltaisissa tilanteissa?

Kuinka väkivaltatilanteet puretaan lastensuojeluyksiköissä?

### 4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimukseni oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivinen tutkimus soveltuu hyvin silloin, kun halutaan selvittää käyttäytymisen merkitystä ja tuoda esille tutkittavien omia havaintoja tilanteista. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 74–79; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 155.) Seuraavassa avaan käyttämäni tutkimusmenetelmää ja aineiston analyysiä sekä pohdin tutkimuksen luotettavuutta.

#### 4.1 Tutkimusmenetelmä ja aineiston analyysi

Tutkimusmenetelmänä käytin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Osa kysymyksistä oli laadittu valmiiksi. Kaikille haastateltaville esitettiin samat kysymykset. Kysymysten järjestys saattoi vaihdella. Tarvittaessa esitettiin tarkentavia kysymyksiä. Haastateltavat saivat vapaasti, omin sanoin kertoa kysymyksiensä pohjalta niin paljon kuin halusivat ja mitä mieleen tuli. Haastateltavat pystyivät hyödyntämään omaa kokemustaan asioista ja kertomaan niistä oman subjektiivisen kokemuksensa ja näkemyksensä.

Teemahaastattelu vapauttaa haastattelijan osittain tutkijan näkökulmasta, ja tuo tutkittavien äänen kuuluviin. Keskeistä ovat ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset. Teemahaastattelun etuna on se, että haastateltavat saattavat tuoda esiin jotakin sellaista, jota haastattelijalla ei huomaisi muuten edes kysyä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47–49.)

Aineisto hankittiin haastatteleamalla lastensuojeluyksiköiden työntekijöitä. Haastattelu toteutettiin neljässä eri lastensuojeluyksikössä Etelä-Suomen alueella. Lastensuojeluyksiköistä kolme oli yksityisiä lastenkoteja ja yksi yksityinen perhekoti. Työntekijöitä haastateltiin heidän omissa työyhteisöissä.

söissään yksi kerrallaan. Haastattelut nauhoitettiin. Yhteensä haastateltiin seitsemää työntekijää.

Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin teemoittelua. Ensiksi aineisto kirjoitettiin auki eli litteroitiin. Sitten aineistosta etsittiin samoja aihekokonaisuuksia ja sanoja eli aineisto teemoiteltiin. Teemoitelluista vastauksista poimittiin aihekokonaisuudet ja asiat jotka nousivat useimmiten esiin haastatteluissa. Niistä nousivat tutkimuksen tulokset.

## 4.2 Tutkimuksen luotettavuus

Haastattelut tehtiin työntekijöiden omilla työpaikoillaan. Haastattelutilanteet olivat rauhallisia ja melko rentoja tilanteita. Haastateltavana oli vain yksi työntekijä kerrallaan. Työntekijällä ei ollut mitään ryhmäpainetta ympärillään. Kukaan toinen työntekijä ei ollut kuulemassa eikä arvostelemassa vastauksia. Haastateltava sai siis avoimesti ja vapautuneesti vastaila kysymyksiin ja kertoa oman kantansa kyseisiin asioihin ja tapahtumiin.

Haastateltavan oma ääni tuli kuuluviin, sillä puolistrukturoidussa haastattelussa vastaaja sai vapaasti kertoa omia ajatuksiaan ja kokemuksiaan aiheen tiimoilta koko lastenkotiin liittyvän työuransa varrelta. Työntekijän subjektiivinen näkemys tutkittavasta aiheesta tuli esille. Työntekijä pääsi vastauksissaan hyödyntämään omakohtaista kokemustaan asioista. Kaikilla haastateltavilla oli useamman vuoden työkokemus takanaan. Näin ollen jokaiselta haastateltavalta löytyi riittävästi omakohtaista kokemusta ja näkemystä asioihin sekä omia mielipiteitä siihen, miten erilaisissa tilanteissa on parasta toimia. Esille nousi työntekijöiden subjektiivinen näkemys siitä, miten he suhtautuivat väkivaltaan.

Tutkittavien otanta oli melko pieni. Siksi tulokset eivät ehkä ole laajemmin yleistettävissä. Kuitenkin eri lastensuojelulaitosten työntekijöiltä tuli melko samantyyliä vastauksia kysymyksiin.

## 5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimustuloksissa käsitellään lastensuojelulaitoksien työntekijöiden subjektiivisia näkemyksiä ja kokemuksia siitä, kuinka paljon he ovat kohdanneet työssään väkivaltaa ja väkivallan uhkaa. Selvitetään, miten väkivaltaa ja väkivaltatilanteita ennaltaehkäistiin lastensuojelulaitoksissa. Lisäksi kerrotaan, miten esiintyneissä väkivaltatilanteissa toimitettiin sekä miten tilanteet purettiin jälkikäteen. Tutkimusta varten haastattelin yhteensä seitsemää eri työntekijää kolmessa eri yksityisessä lastenkodissa ja yhdessä perhekodissa Etelä-Suomen alueella.

## 5.1 Väkivaltatilanteiden ennaltaehkäisy

Tutkimuksessa selvitin, mitä kaikkea haastateltavat pitivät ennaltaehkäisynä ja minkälaisia keinoja ja menetelmiä ennaltaehkäisyyn oli käytettävissä. Ennaltaehkäisynä pidettiin hyvää ja turvallista ilmapiiriä ja sitä että sekä kaikilla nuorilla että ohjaajilla oli oikeus koskemattomuuteen. Kunnioitettiin jokaisen omaa aluetta ja reviiriä, eikä sinne turhaan tunkeuduttu. Vastauksissa nousi esiin myös avoin jutustelu ja kanssakäyminen sekä omien tunteiden sanoittaminen. Häiritseviin asioihin ja tilanteisiin pyrittiin puuttumaan ajoissa, ennen kuin ne muuttuivat isommiksi ja vaikeammiksi.

Vastauksista ilmeni, että ohjaajan pitää osata lukea nuorta. Kaikkien nuorten kohdalla asiat eivät toimineet samalla lailla. Toisiin nuoriin tehosivat paremmat konkreettiset lyhyet ja selkeät ohjeet, toisilla taas asiat sai perille paremmin esimerkkien tai huumorin avulla.

Ei puhuta komentavaan ja vaativaan sävyyn, vaan vähän erilailla.

Leikinlasku ja huumori.

Nuorten tunteminen ja se, että heidän kanssaan oli tehnyt kauan töitä, auttoi monessa asiassa. Tärkeätä oli, että ohjaaja huomasi, milloin nuorelta ei kannattanut vaatia liikoja, vaan asian tekeminen siirrettiin myöhempään, parempaan ajankohtaan.

Jos nuori on väsynyt, kiukkuinen tai muuta sellaista, niin ei se aina onnistu.

Lastensuojelulaitoksissa pyrittiin kohtelemaan nuoria tasa-arvoisesti. Kaikille nuorille asetettiin samanlaiset säännöt ja rajat. Nuorilta myös vaadittiin samanlaisia asioita. Vaadittaviin asioihin kuuluivat muun muassa asiallinen käytös, päivä- ja viikkorytmien noudattaminen sekä kotityöt, joista tärkeimmäksi nousi oman huoneen siivoaminen viikoittain. Välillä nuoret eivät halunneet tai kyenneet noudattamaan rajoja ja sääntöjä.

Tietenkään niinku ei saa välttää tilanteita. On asetettava rajat ja säännöt ja niistä on pidettävä kiinni, sit niit tunteenpukauksia ja raivareita tulee, mut se kuuluu kehitykseen, että oppii ottaan vastaan niitä ja käsittelemään niitä asioita.

Jos ei ole ikinä rajattu millään lailla, niin se on aluksi hirveätä taistelua.

Lastensuojelulaitoksissa pyrittiin pitämään nollatoleranssi. Se tarkoitti, ettei minkäänlaista kiroilua ja toisen nuoren tai ohjaajan haukkumista ja solvaamista hyväksytty. Myöskään toiseen nuoreen tai ohjaajaan ei saanut turhaan koske eikä käydä käsiksi. Myös kaikenlainen uhkailu, tappelu ja tavaroiden heittäminen ja paiskominen oli kiellettyä. Tarvittaessa nuori ohjat-

tiin omaan huoneeseensa rauhoittumaan. Ohjaus tapahtui ensisijaisesti puhumalla, mutta tarvittaessa käytettiin kovempia otteita.

Jos kirosanoja tulee, niin mennään omaan huoneeseen rauhoittumaan 15 minuutiksi.

Omaan huoneeseen miettimään hetkeksi.

Toisinaan nuoren ei tarvinnut mennä omaan huoneeseensa rauhoittumaan. Kun ohjaaja huomasi, että nuorella nousivat kierrokset, mutta varsinaista konfliktitilannetta ei ollut vielä syntynyt, niin nuoren rauhoittumiseen voitiin käyttää myös muuta ennalta sovittua menetelmää ja tekemistä.

Ulos saa lähteä rauhoittumaan.

Jos alkaa ahdistaan, niin voi lähteä pienelle kävelyille.

Salilla käyminen, ulkoilu tai jokin muu tekeminen.

## 5.2 Väkivaltatilanteessa toimiminen

Tutkimuksessa nousi esiin se, että aina ennaltaehkäisy ei kuitenkaan auttanut. Jotkin tilanteet saattoivat myös tulla niin yllättäen, että ehkäisyyn ei ollut mahdollisuutta. Välillä nuori oli oireillut jo pidemmän aikaa. Tällöin pieni mitätön asia saattoi olla se viimeinen pisara muuten jo täydessä astiassa. Toisinaan taas nuorella ei ollut keinoja selvittää asioita muuten.

Jos yritetään vain luovia ja ennaltaehkäistä tilanteita, niin se ei vie eteenpäin. Et ei niit ongelmatilanteita voi kieltää, vaan tulee sit minkälainen tilanne tulee. Ja menee mihin pisteseen asti vaan, mutta ne asiat vaaditaan joka tapauksessa.

Ei tasoiteta tietä liikaa, vaan jos tilanne on tullakseen, niin siihen mennään hallitusti.

Räjähdystilanteet tulee usein rajoittamisesta ja siitä tilanteesta.

Lapsen paha olo tai rajoittamistilanne...siitä lähtee tilanne...ei mitään henkilökohtaista.

Tuntee, että oman hallinnan tunne pettää, aikuinen sanelee, mitä tehdään.

Kukaan lapsi ei ole itsessään paha. Tunteet tulee jostain muualta. Ei ole muita keinoja kuin räjähtäminen tai lyöminen. Keinottomuuttahan se on.

Nuorten välisiä kahakoita pyrittiin ennaltaehkäisemään. Jos nuoret eivät syystä tai toisesta tulleet keskenään hyvin toimeen, niin ohjaavat yrittivät järjestää niin, että nuoret eivät olisi keskenään samoissa tiloissa. Aina tässä ei onnistuttu, vaan joskus nuorten välille tuli sanaharkkaa ja toiseen käsi käymistä. Toisinaan joku nuorista riehui lastenkodin yleisissä tiloissa. Tähän puututtiin ohjaajien taholta konkreettisesti.

Tärkeintä on sit vaan turvata toiset lapset, jos tulee väkivaltaista käytöstä tai tavarat alkaa lenteleen.

Konfliktitilanteissa nuori pyrittiin ohjaamaan huoneeseensa rauhoittumaan, ettei lisävahinkoja syntyisi. Ensiksi nuorta yritettiin ohjata sanallisesti. Jos tämä ei auttanut, niin nuori saatettiin ohjata huoneeseensa esimerkiksi olkapäästä kevyesti työntämällä. Aina kaikkien nuorien kohdalla tämäkään ei auttanut, vaan ohjaajat joutuivat käyttämään järeämpiä toimintatapoja.

Jos ei ohjauksesta mene huoneeseen, niin otetaan olkapäästä kiinni ja ohjataan huoneeseen. Jos ei auta, niin kiinnipito. Siinä on sit aina kaksi aikuista.

Ketään ei saa pitää yksin kiinni, koska sit siin sattuu vähintään jompaa kumpaa ellei molempia. Ellei sit oo oikeesti tosi pikkuinen lapsi.

Et miten niinku saa turvallisesti pidettyä kiinni. Ettei varsinakaan lasta satu eikä tietenkään aikuista satu. Ku se ei oo tarkoitus.

Ohjaajien tuli myös suojella toisia nuoria väkivaltaiselta käytökseltä. Viimesijaisena pakkotoimenpiteenä rettelöivälle nuorelle käytettiin terapeutista rajoittamista eli kiinnipitoa. Sen tarkoituksena oli estää lisävahinkojen syntyminen ja rauhoittaa nuori. Kiinnipitotilanteissa puhuttiin nuorelle koko ajan. Hänelle sanoitettiin tilannetta, miksi näin kävi ja mitä seuraavaksi tulee tapahtumaan. Itse asian selvittäminen oli kuitenkin vuorossa vasta, kun kiinnipito oli päättynyt.

Öiseen aikaan lastenkodeissa on yleensä töissä vain yksi aikuinen. Hänen tarkoituksenaan on valvoa, että yö sujuu rauhallisesti ja että nuoret pysyvät nukkumassa omissa huoneissaan. Aina kaikki ei kuitenkaan suju niin rauhallisesti. Erääseen lastensuojeluyksikköön oli tilattu vartiointipalvelu. Kun ohjaaja oli yksin töissä, niin hänellä oli mukanaan hälytysnappi, jota painamalla hän sai vartijan paikalle. Vartija myös soitti automaattisesti joka yö, ja tarkisti että lastenkodissa oli rauha maassa. Vartiointipalvelu otettiin käyttöön kyseisessä yksikössä aiemmin sinä keväänä, kun oli pitkään ollut levotonta. Tietoisuus hälytysnapin olemassaolosta rauhoitti nuoret. Se myös loi työntekijällä turvallisuuden tunnetta, kun tiesi tarvittaessa saavansa apua paikalle.

Toisinaan siis ohjaajien omat keinot eivät auttaneet, vaan apua piti saada muualta. Avohuollon tukitoimenpiteenä sijoitettuun nuoreen ei voitu käyt-

tää pakkotoimenpiteitä esimerkiksi kiinnipitoa. Poikkeustapauksissa ohjaajat saivat luvan soittamalla sosiaalipäivystykseen. Lastensuojeluyksiköissä ei myöskään arasteltu soittaa poliisille, jos tilanne vaati virkavallan tuloa paikalle. Välillä nuoria jouduttiin rauhoittamaan poliisien voimin. Itsetuhoiselle tai psykoosissa olevalle nuorelle soitettiin ambulanssi, ja hänet siirrettiin ainakin tilapäisesti suljetulle osastolle tutkittavaksi. Nuorelle voitiin tehdä M1-lähete, jos hänen käytöksensä oli itselleen tai muille vaaraksi.

### 5.3 Väkivaltatilanteiden jälkipurku

Uhkaavat tilanteet sekä väkivaltatilanteet pitää aina käsitellä kunnolla jälkikäteen. Tutkimuksen aineistosta käy ilmi, että jälkipurku toteutettiin eri tavalla nuorten kuin ohjaajien kanssa. Seuraavissa luvuissa avaan ensiksi sitä, miten jälkipurku toteutettiin nuorten kanssa ja seuraavaksi sitä, miten jälkipurku toteutettiin henkilökunnan jäsenten kesken.

#### 5.3.1 Jälkipurku nuoren kanssa

Uhkaavista tilanteista sekä väkivaltatilanteista keskusteltiin nuoren kanssa heti kun se oli mahdollista. Tällöin nuoren piti olla jo rauhoittunut. Välillä tilanteista päästiin keskustelemaan piankin, toisinaan taas saattoi kestää kauan ennen kuin nuori oli valmis käsittelemään asioita.

Kun päästetty isommat höyryt pois, ja voidaan istua saman pöydän ääreen, niin puhumalla.

Välillä voi mennä viikkokin, kunnes voi istua alas.

Keskusteluissa nuorten kanssa mietittiin, mistä tilanne alkoi ja mikä johti kyseiseen käyttäytymiseen. Yritettiin kartoittaa syitä, mitä tilanteen taustalla on. Lisäksi pohdittiin miten tilanteessa olisi pitänyt käyttäytyä ja voisiko jatkossa tilanteet välttää toimimalla toisin.

Kun asiat oli selvitetty nuoren kanssa, niin niistä ei enää keskusteltu myöhemmin. Nuoren tehtävänä oli vielä käydä sopimassa riita asianosaisten kanssa. Väkivaltatilanteesta saattoi kuitenkin seurata nuorelle sanktioita. Näitä olivat esimerkiksi hajonneiden tavaroiden ja paikkojen korvaaminen sekä mukavien asioiden esimerkiksi pelihetkien menetys viikoksi.

Tulee sanktioita joo.

Kannetaan vastuu tilanteesta.

Siivotaan ja korvataan tavarat.

Korvataan hajotetut tavarat. Kuitataan kotitöillä asia, niin ei tarte viikkorahoista maksaa.

Teoista ja toiminnasta tulee seuraukset, mutta lasta ei tuomita.

Tilanteista keskusteltiin myös paikalla olleiden ja tapauksen nähneiden nuorten kanssa. Heille kerrottiin, mitä ja miksi äsken tapahtui. Tämä on tärkeitä, ettei muille nuorille jää mitään pelkotiloja nähdyistä tilanteista.

### 5.3.2 Jälkipurku ohjaajan kanssa

Ohjaajien kanssa pyrittiin selvittämään tilanteet mahdollisimman nopeasti, etteivät ne jääneet kaiheartamaan mieltä. Tilanteesta ja siihen johtaneista syistä juteltiin rauhallisessa paikassa esimerkiksi toimistossa, jossa nuoret eivät olleet kuulemassa keskustelua. Ohjaajat myös pohtivat, pystyisikö samankaltaisiin tilanteisiin varautumaan paremmin etukäteen ja voisiko ne ennaltaehkäistä kokonaan. Tilanne nostettiin esille myös palaverissa ohjaajien työvuorojen vaihtuessa sekä vielä tarvittaessa työntekijöiden viiko- tai kuukausipalavereissa.

Päivä puretaan, kun vuoro vaihtuu.

Selkeät toimintaohjeet.

Käsitellään aika ajoin palavereissa, sen mukaan mikä juttu on akuutti.

Tukea työkavereilta.

Vertaistuki.

Tarvittaessa työntekijä saattoi hakeutua työterveyteen juttelemaan lisää asioista. Haastavista nuorista sekä tilanteistaan heidän kanssaan pystyttiin myös juttelemaan työporukan kesken työnantajan järjestämässä työnohjauksessa.

Työnantaja tarjoaa mahdollisuuden käydä keskustelemassa, jos on tarpeen.

Työnohjaus.

Halutessaan saa yksilöohjausta.

Työterveyshuollon kautta psykologin palveluita tarvittaessa.



Välillä mustelmilta ja raapimilta ei voitu välttyä. Jos ohjaajalle sattui fyysisesti jotain esimerkiksi kiinnipidossa, niin hänellä oli oikeus ja velvollisuus käydä tutkituttamassa ruhje tai vamma työterveyshuollossa tai muussa avoimena olevassa paikassa esimerkiksi terveyskeskuksen tai sairaalan päivystyksessä.

Matalalla kynnyksellä lääkäriin.

Tulee kirjattua ylös, ettei oo mitään pahempaa käynyt.

Kaikki väkivalta ja väkivallan uhkatilanteet kirjattiin ylös ja niistä täytettiin tarvittavat lomakkeet muun muassa rajoitustoimenpidelomake sekä psyykkisen kuormittavuuden kaavake. Vakitukselle henkilökunnalle järjestettiin turvallisuuskoulutuksia, jotta he osasivat toimia oikein väkivaltaisissa tilanteissa. Sijaisille niitä ei kuitenkaan usein järjestetty.

MAPA-koulutus vakkareilla.

Siinä käydään läpi ennaltaehkäisy, miten pidetään kiinni eri tilanteissa, miten voi vapautua toisen otteesta ja jälkipurku.

Sijaisten kanssa vaikeampi mennä kiinnipitoon kuin vakka-reiden kanssa...että saa turvallisesti hoidettua asiat.

## 6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää, kuinka lastensuojelulaitoksissa suhtaudutaan väkivaltatilanteisiin. Tärkeä asia tutkimukseni teossa minulle oli saada lastenkodin ohjaajien subjektiiviset kokemukset ja näkemykset vahvasti esille. Mielestäni onnistuin siinä hyvin ja sain säilytettyä työntekijöiden näkökulman analysoidessani vastauksia. Onnistuin myös löytämään aineistostani tutkimustehtävän kannalta oleelliset asiat ja analysoimaan tulokset jättämättä oleellista ainesta pois.

Tutkimukseni tulokset osoittavat, että lastensuojeluyksiköissä kohdataan uhkaavia ja väkivaltaisia tilanteita. Niistä on tärkeätä puhua jo etukäteen työyksikössä. Sitten kun oikea tilanne tulee, niin siinä on helpompi toimia, kun yhteisistä toimintatavoista on jo sovittu etukäteen.

Keskeisenä tuloksena tutkimukseni todisti mielestäni sen, kuinka tärkeätä ennaltaehkäisy on. Ennaltaehkäisy voitiin myös käsittää laajemmin kuin vain sen hetkisten tilanteiden ennakoitina. Kodinomainen ja turvallinen ympäristö sekä nollatoleranssi esimerkiksi kiroilun suhteen auttoivat pitämään yllä leppoisaa ilmapiiriä. Tärkeätä oli myös taata nuorille koskemattomuus ja oikeus omaan reviiriin.

Opinnäytetyöni tutkimustuloksista käy ilmi, että mitä paremmin ohjaaja tunsi nuoren, sitä paremmin hän pystyi lukemaan ja tulkitsemaan nuoren käyttäytymistä ja tunnetiloja. Usein ohjaaja pystyi vielä kääntämään tilanteen toiseksi esimerkiksi huumorin keinoin. Jos ohjaaja huomasi nuoren hermon olevan kireällä, niin hän saattoi joustaa siinä, mitä oltiin tekemässä. Ohjaaja pystyi vastaavasti ehdottamaan nuorelle jotain korvaavaa tekemistä, jossa nuori pääsi purkamaan isoimpia aggressioitaan ja energioitaan. Aina ennaltaehkäisy ei kuitenkaan riittänyt tai tilanne oli sellainen, ettei sitä osattu tai voitu ennakoita. Joskus jokin pieni merkityksetön asia vain oli viimeinen pisara jonkun nuoren lasissa.

Tutkimustuloksista ilmeni, että usein rajoittamistilanteet sekä ohjaajien vaatimukset sääntöjen ja rajojen noudattamisista saattoivat laukaista nuoressa tunnekuohun. Ei ole kuitenkaan tarkoitus, että ohjaajat eivät koskaan vaatisi nuoria tekemään mitään, siinä toivossa, ettei konfliktitilanteita syntyisi. Eli mahdollisia tilanteita ei yritetty aina viimeiseen asti välttää, vaan niissä toimittiin kasvatukselliselta kannalta oikein. Silloin kun nuori suutahti esimerkiksi rajoittamisen takia, niin nuori ei useinkaan kohdistanut vihaansa erityisesti keneenkään. Silloin kun patoutuneet tunteet purkautuivat, kohdalla olevat saivat osakseen vihanpurkauksen. Sen takia onkin oleellisen tärkeätä, että nuoren kanssa opeteltiin sanoittamaan tunnetiloja. Tämä osaltaan auttoi vähentämään arvaamattomia räjähtelyitä ja raivareita.

Havaitsin saamistani vastauksistani sen, että kiinnipitotilanteisiin on vaikeampaa mennä sellaisen ohjaajan kanssa, joka ei ole perehtynyt niihin aiemmin. Varsinkaan lyhytaikaiset sijaiset ovat harvoin saaneet kiinnipitoon tarvittavaa koulutusta ainakaan työpaikan puolesta. Siksi heidän oli vaikeampaa toimia väkivaltatilanteissa. Toisaalta taas kiinnipitoon koulutuksen saaneiden ja enemmän kyseisiä tilanteita kokeneiden ohjaajien oli helpompi toimia tilanteessa niin, ettei keneenkään sattunut.

Kuten aineistoni osoittaa, väkivaltatilanteiden kunnollinen jälkipurku on tärkeätä sekä nuorten että työntekijöiden kanssa, muuten ihmiselle voi jäädä pelkotiloja tai vääriä käsityksiä tilanteesta. On myös tärkeää miettiä, miten jatkossa samankaltaisissa tilanteissa voidaan toimia vielä ammatillisemmin. Ohjaajille tekee hyvää saada vertaistukea muilta ohjaajilta sekä ammatillista työnohjausta työnohjaajalta.

## 7 POHDINTA

Idean opinnäytetyöni aiheesta sain vuonna 2011 työskennellessäni ohjaajana yksityisessä lastenkodissa. Kävin opinnäytetyöhön liittyvät seminaarit ajallaan ja aineistoni keräsin huhti-toukokuussa 2012. Kun tuli varsinainen opinnäytetyön kirjoittamisen aika, niin en saanut mitään paperille. Pakoilin opinnäytetyöpohjaa pitkän aikaa. Ajan kuluessa opinnäytetyön kirjoittaminen kasvoi isoksi möröksi. Syksyllä 2014 olin jo selkä seinää vasten. Opinnäytetyö piti kirjoittaa, jos aikoi valmistua sosionomiksi. Ja sitä minä halusin enemmän kuin mitään muuta. Olin kuitenkin tehnyt alan töitä suurimman osan opiskeluaikastani. Työrupeamat olivat kylläkin aina eripituisia sijaisuuksia, sillä vakituista työpaikkaahan ei voinut saada ilman muodollista pätevyyttä.

Vaikeinta opinnäytetyössä oli sopivan teorian löytäminen ja sen kirjoittaminen. Kun lopulta sain itseni pakotettua kirjoittamaan teoriaosion valmiiksi, niin opinnäytetyön tekeminen alkoi maistumaan hieman paremmalta. Vaikeinta opinnäytetyössä oli teorian kirjoittamisen lisäksi se, ettei omia ajatuksiaan ja mielipiteitään saanut kirjoittaa mihin sattui. Minulla oli aiheen tiimoilta jo niin paljon omia kokemuksia, että olisin halunnut kirjoittaa niitä enemmän näkyville. Opinnäytetyön ohjaajani kuitenkin palautti minut maan pinnalle sanomalla, että ethän sinä sentään voi kirjoittaa omaa teoriaa ja sitten testata sen toteutumista käytännössä.

Haastatellessani ohjaajia opinnäytetyötäni varten, ei paljastunut mitään uutta ja mullistavaa. Kuitenkin jotkin omat kokemukseni ja näkemykseni saivat vahvistusta. Niistä tärkein taisi olla seuraava.

Väkivaltatilanteiden kunnollinen jälkipurku on tärkeitä sekä nuorten että työntekijöiden kanssa, muuten ihmiselle voi jäädä esimerkiksi pelkotiloja. Tämä tieto tuki omakohtaista kokemustani siitä, kuinka tärkeitä on heti saada keskustella asiasta samassa työvuorossa olevien ohjaajien kanssa. Kun tilanteita on purettu jälkikäteen, on myös usein havaittu syiden kasautumista. Tällöin jokin ohjaajasta mitätön, pieneltä tuntuva asia on voinut toimia viimeisenä laukaisevana tekijänä väkivaltatilanteeseen. Näin jälkikäteen pystyn allekirjoittamaan tämän myös omalta kohdaltani ja ymmärtävän, että sillä kyseisellä hetkellä ohjaajan naaman näkeminen vain saattoi olla liikaa tälle nuorelle. Väkivallanteko ei ollut henkilökohtaisesti kohdistettu minua vastaan. Minä vain satuin olemaan sillä hetkellä ensimmäinen ihminen kyseisen nuoren tiellä. Turvallisuuden kokemisen tunne lisää työn mielekkyyttä.

Toinen tuntemukseni, joka sai vahvistuksen, oli se, että on tärkeää aistia ja osata lukea nuorten tunnetiloja ja käyttäytymistä. Mitä paremmin tuntee ohjattavat nuoret, sitä paremmin pystyy itse luovimaan arjen tilanteissa. Ohjaaja myös pystyy välillä kaivamaan lapsen parhaimmat puolet esille.

Uudelle työntekijälle tai sijaiselle nuorten kanssa toimiminen ei olisi niin helppoa, sillä hän ei vielä tunne nuoria. Häntä olisi myös helppo vedättää

aluksi. Tutun ohjaajan on helpompaa kääntää kireät tilanteet huumoriksi tai keksiä nuorelle fiksumpaa korvaavaa toimintaa.

Korvaava toiminta voi olla esimerkiksi lähtemistä ulos kävelemään tai turhan energian purkamista esimerkiksi soittamalla rumpuja, hakkaamalla nyrkkeilysäkkiä tai vaikka mattoja mattopiiskalla. On tärkeätä kertoa jo etukäteen nuorelle korvaavan toiminnan mahdollisuudesta ja miettiä mikä olisi juuri hänelle sillä hetkellä sopivinta toimintaa, kun kaikki ärsyttää tai muuten vaan ketuttaa hirveästi.

Oletin, että olisin saanut tutkimuksessa enemmän ja jotain uutta tietoa väkivallasta. Oletin myös, että ohjaajat olisivat kertoneet kohdanneensa enemmän väkivaltaa kuin mitä he antoivat vastauksissaan ymmärtää. Jäin miettimään, vaikuttaako tähän kuinka paljon ohjaajan oma persoona, mikä mieltää väkivallaksi ja kuinka vakavissaan siihen suhtautuu. Voiko väkivaltaan turtua, jos sitä kohtaa paljon työssään? Vai onko väkivalta sitenkin vielä tabu, jota kaunistellaan tai josta ei haluta tai uskalleta puhua?

## LÄHTEET

- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Holmberg, T. 2000. Lapset ja perheväkivalta. Helsinki: Lasten Keskus.
- Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2011. Turvaverkko vai trampoliini – sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki: WSOYpro Oy
- Lämsä, A. 2009. Yhteiskunnan muutos ja elämän riskit. Teoksessa Lämsä, A. (toim.) Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 21–32.
- MAPA-Finland Ry. 2012. Viitattu 4.12.2014. <http://www.mapafinland.fi/>
- Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Lastensuojelulaki 417/2007. 13.4.2007.
- Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruopila, I. 2007. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.
- Punkanen, T. 2006. Mielenterveystyö ammattina. 2.-4. p. Helsinki: Tammi.
- Pyrhönen, J. 2010. Väkivaltaisen asiakkaan kohtaaminen ohjaajan näkökulmasta. Hämeen ammattikorkeakoulu. Ohjaustoiminnan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Saastamoinen, K. 2008. Lapsen asema sijaishuollossa – Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Taskinen, R. (toim.) 1999. Huostaanotto. Lastensuojelun asiantuntijaryhmän suositus huostaanottoprosessin laatua ohjaaviksi yleisiksi periaatteiksi. Stakes oppaita 33. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Weizmann-Henelius, G. 1997. Väkivaltaisen ihmisen kohtaaminen. Tampere: Kirjayhtymä Oy.

SAATEKIRJE

Oitissa 2.4.2012

Hei!

Olen Minna Myyrä, 29-vuotias sosionomiopiskelija, Hausjärveltä. Opiskelen sosionomiksi Hämeen ammattikorkeakoulussa. Olen aiemmin työskennellyt yksityisessä lastensuojeluyksikössä ohjaajan tehtävissä (n. 1,5 vuotta osa-aikaisena). Tällä hetkellä teen lastentarhanopettajan sijaisuutta vuoropäiväkodissa, mutta lastensuojelu on lähellä sydäntäni. Opinnäytetyöni aihe nousi omista kokemuksistani sekä kiinnostuksesta lastensuojelutyötä kohtaan.

Opinnäytetyöni aihe on väkivallan kohtaaminen lastensuojeluyksiköissä. Tutkimustehtävänäni on tutkia, miten eri lastensuojeluyksiköissä ennaltaehkäistään väkivaltatilanteita, toimitaan väkivaltatilanteissa sekä puretaan väkivaltaiset tilanteet (jälkipuinti). Toivoisinkin, että teidän yksiköstänne löytyisi 1-2 ohjaajaa, jotka suostuisivat haastatteluun aiheen tiimoilta. Haastattelun tulisin tekemään työpaikallenne, sopivana ajankohtana, mielellään jo huhtikuussa. Haastattelun kesto on maksimissaan noin yksi tunti, riippuen siitä paljonko aiheesta syntyy keskustelua. Nauhoitan haastattelun videokameralla. (Puheen taltioiminen on tärkeintä, eli kamera voi kuvata vaikkapa seinää, kunhan vain ääni tallentuu hyvin.)

Kevätterveisin,

Minna Myyrä

Minulta saa asiasta tarvittaessa lisätietoja.

Yhteystietoni ovat:

Minna Myyrä

040 7477518

minna.myyra@student.hamk.fi